

УДК 141.311:82,,712»

ІРИНА ФІСАК

(Полтава)

КАТЕГОРІЯ «КОНЦЕПТ» У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Ключові слова: концепт, дискурс, художня література, тема, ідея, мотив, образ, ідіостиль.

Дослідження художніх творів на концептуальному рівні – новий вектор літературознавства, що відкриває перспективи розуміння ідіостилю письменника з позицій національної культурної традиції та загальнолюдських духовних цінностей. Як зазначає О. Кагановська, «концептуальний підхід до дослідження художнього тексту як до багаторівневого процесу встановлення смислу, «закодованого» автором, обумовлює відповідне його «розкодування» і вимагає входження до певних ментальних структур, розгорнутих у часі» [9, с. 114]. А на думку Ю. Голобородька, «дослідження кожного окремого концепту авторської художньої системи дає змогу віднайти узагальнене й специфічне у тому чи іншому фрагменті» [4, с. 28]. Однак на сьогодні немає єдиного визначення концепту як категорії літературознавства, що суттєво ускладнює роботу дослідників у цьому напрямку.

Концепт (лат. *conceptus* – «поняття») – багатозначний термін, який в останні десятиліття активно ввійшов у науковий ужиток. Як зазначає В. Дем'янков, «своєрідна мода на термін концепт у нашій науковій і художній літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. вказує на інтерес до реконструкції тих сутностей у житті людини, з якими ми стикаємося в повсякденному житті, не замислюючись над їхнім «істинним» (апріорним) смислом. Виявилось, що далеко не завжди можна «домовитися» про поняття: іноді продуктивніше реконструювати звичні смисли, або концепти, і, на основі усталених уявлень, старих концептів, не руйнуючи їх, спробувати сконструювати нові поняття. Нове тоді з'являється в результаті перегляду старого» [5, с. 618].

Незважаючи на частоту використання цього терміна, він не завжди має чітке тлумачення або почасти ототожнюється зі словом «поняття». На думку В. Дем'янкова, терміни «поняття» і «концепт» є «історичними дублетами»: *поняття* калькує латинське *conceptus*, хоча в сучасних науковому й ненауковому узусах є деякі розбіжності в їхньому вживанні [5, с. 606].

Відома науці ще за доби Середньовіччя, де сформувалося уявлення про концепти як імена, особливі психологічні утворення, що виконують смислову функцію, яка розкривається у спілкуванні (П. Абеляр, Г. Порретанський, Фома Аквінський та ін.), категорія концепту набула особливої актуальності у ХХ ст. У 1928 р. вперше в російській науці цей термін ужив філософ С. Аскольдов-Алексєєв, визначивши його як «мисленневе утворення», що заміщує в процесі мислення невизначену множинність предметів, дій, розумових функцій одного роду [1, с. 269]. На думку вченого, концепт не завжди є заміником реальних предме-

тів, він може заміщати певні частини предмета чи реальних дій або різного роду дуже точні й суто мисленнєві функції. Майже одночасно із С. Аскольдовим-Алексєєвим термін «концепт» використав Д. Лихачов для позначення узагальненої мисленнєвої одиниці, що відображає та інтерпретує явища дійсності залежно від освіти, особистого, професійного й соціального досвіду носія мови. Учений зазначив, що концепт є «результатом зіткнення словникового значення слова з особистим і народним досвідом людини» [16, с. 35], виконуючи при цьому заміщувальну функцію.

На сьогодні концепт – це ключовий термін когнітивної лінгвістики, зміст якого суттєво відрізняється в підходах різних наукових шкіл та окремих учених. Разом із тим категорія «концепт» широко використовується в сучасних дослідженнях із філософії, логіки, психології, культурології, літературознавства, тому несе на собі відбиток усіх цих інтерпретацій.

Як зазначає Ж. Краснобаєва-Чорна, «у сучасній літературі можна виділити сім аспектів інтерпретації концепту: логіко-філософський (Дж. Кемені, Ч. Пірс, Г. Фреге), власне філософський (Ж. Дельоз, Ф. Гаватарі), лінгвістичний (В. Гак, В. Звєгінцев, Л. Резников, О. Тараненко, П. Чесноков), лінгвокультурологічний (А. Вежбицька, Д. Гудков, І. Захарченко, Л. Іванова, В. Іващенко, В. Красних, В. Маслова), когнітивний (В. Дем'янков, О. Кубрякова, З. Попова, І. Стернін), психолінгвістичний (О. Залевська, О. Селіванова, В. Старко, О. Цапок, І. Штерн, Л. Лисиченко) та літературно-культурологічний (Л. Грузберг, Л. Іванова, О. Кагановська), які відображають складну і суперечливу природу самого концепту і наукового знання про нього» [12, с. 67].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (2003) за редакцією В. Бусела концепт пояснюється як «формулювання, загальне поняття, думка» [2, с. 452]. «Новітній філософський словник» (2003) містить таке визначення: «Концепт (лат. *conceptus* – *понятие*) – зміст поняття, його смислове наповнення в абстрагуванні від конкретно-мовної форми його вираження, що актуалізує відображену в понятті онтологічну складову цього поняття» [19, с. 503]. Автори «Нової філософської енциклопедії» (2001) констатують, що концепт від поняття важко відрізнити, тому він стає двословним терміном [20], а в «Логическом словаре-справочнике» (1975) М. Кондакова є тільки коротка довідка: «концепт – *понятие* (см.)» [13].

«Словник іншомовних слів» (1974) за редакцією О. Мельничука подає такі значення концепту: «1) В логіці – *смысл знака* (імені); 2) *Загальна думка, формулювання*» [22, с. 360]. Очевидно, що словникова стаття відбиває лише його загальнофілософське (логічне) трактування, хоча введений він був у науковий обіг у зв'язку з дослідженням проблеми мови та мислення.

Термін «концепт» також широко використовується у психології на позначення конкретних емоцій і почуттів людини, певних станів свідомості, котрі реалізуються у продуктах її розумової діяльності (як, наприклад, концепти страху, ненависті тощо). Ще в 1890 р. засновник прагматизму американський психолог В. Джеймс обґрунтував думку про обумовленість утворення кожного концепту тим, що «з маси психічного матеріалу, що надходить із зовнішнього світу, наша

увага ясно виділяє що-небудь і фіксує перед свідомістю» [6]. За В. Джеймсом, концепт – це складник концепції: «Функція, за допомогою якої ми визначили відносно чіткий і постійний предмет дискурсу, називається концепцією; а думки, які його втілюють, називаються поняттями. Але слово «концепт» часто використовується як об'єкт самого дискурсу» [26, с. 461]. Згодом Е. Сепір запропонував класифікацію понять (concepts), що піддаються вираженню за допомогою мови. У його розумінні концепт – капсула думки, що в конденсованому виді містить (чи навіть генерує) всі можливі епізоди життя (переживання, досвід й ін.) [27, с. 13]. Відповідно до цього концепт у психології трактується як сукупність усіх значень і понять, що виникають під час вимовляння та осмислення певного слова в людській свідомості. Як бачимо, досить часто і психологи, і філософи співвідносять концепт із поняттям як одним із головних результатів розумової діяльності людини, що вивчається у психології, убаचाючи в ньому смисловий зміст поняття.

У лінгвістиці концепт і поняття також нерідко виступають як рівнозначні синоніми. На думку Ж. Краснобаєвої-Чорної, «поняття і концепт – явища того самого гатунку, що і значення слова, але розглядаються в іншій системі зв'язків: значення – в системі мови, поняття – в системі логічних відношень і форм, досліджуваних як у мовознавстві, так і в логіці» [12, с. 73]. Так, у «Лінгвістично-енциклопедичному словнику» (2002) термін «поняття» має два значення: 1) думка, що відображає в узагальненій формі предмети та явища дійсності за допомогою фіксації їхніх властивостей та відношень; останні (властивості та відношення) входять до поняття як загальні та специфічні ознаки, співвіднесені із класами предметів та явищ; 2) те саме, що граматична або семантична категорія, як правило, не найвищого рівня узагальнення; *у цьому значенні все частіше вживається термін концепт* [15, с. 383-384] (курсив наш – І. Ф.).

Як уважає Л. Снігирьова, хоча концепт і близький за значенням до поняття, спробу розвести ці терміни зроблено в одному з напрямів когнітивної психології, який називають folk psychology. Спираючись на низку сучасних досліджень, Л. Снігирьова доходить висновку: «... поняття належить до інтелектуальної, розумової діяльності людини, для якої характерно узагальнене й опосередковане відбиття дійсності за допомогою аналізу, синтезу, узагальнення умов і вимог, задач і способів їх вирішення. Концепт включає в себе емоції, відчуття, образи, символи і може утворюватися, обминаючи розумові логічні операції. Поняття може бути визначено як концепт, оброблений наукою. Таким чином, поняття належить до наукової картини світу, а концепт є основною одиницею наївної картини світу» [23]. Поділяючи точку зору дослідниці, зазначимо, що, на нашу думку, такий підхід до визначення концепту є прийнятним для аналізу цієї категорії з погляду наявності конкретних її зразків у художньому творі.

На сьогодні одним із найпопулярніших і найбільш цитованих є визначення концепту Ю. Степанова, автора словника константів російської культури. Завдяки його дослідженням положення, викладені у статті С. Аскольдова-Алексеева, набули особливої актуальності. Розвиваючи думку попередника, науковець розглядає концепти як «ментальні утворення», «згустки культурного середовища

у свідомості людини», що засвідчують єдність світів – матеріального й духовного [24, с. 40]. На думку Ю. Степанова, концепт – це те, «у вигляді чого культура входить до ментального світу людини». З іншого боку, – те, за допомогою чого людина, яка не є творцем духовних цінностей, сама входить у культуру, а іноді впливає на неї [там само].

В. Маслова підкреслює, що центром концепту завжди є цінність, адже концепт слугує дослідженню культури, а, як відомо, в основі останньої лежить саме ціннісний принцип. На її думку, кожен концепт як складний ментальний комплекс, крім смислового наповнення, містить ще й оцінку, ставлення людини до того чи того об'єкта, а також інші компоненти відповідно до їхнього рівня в семантичній структурі концепту:

- загальнолюдський, або універсальний;
- національно-культурний, обумовлений життям людини в певному культурному середовищі;
- соціальний, що визначається приналежністю людини до певного соціального прошарку;
- груповий, обумовлений приналежністю особистості до певної вікової й статевої групи;
- індивідуально-особистісний, що формується під впливом особистісних особливостей – освіти, виховання, індивідуального досвіду, психофізіологічних особливостей та ін. [17, с. 45].

Уважаючи, що концепт – «це певний окремий смисл, певна ідея, що є в нашій свідомості, але головне – що така ідея існує як оперативна одиниця в мисленневих процесах» [14, с. 316], О. Кубрякова визначила важливу відмінність у розумінні його культурологами і когнітологами. Культуролог наголошує на нечисленності концептів культури (на думку Ю. Степанова, їх 4–5 десятків [25, с. 7]). Для когнітолога – всі чи майже всі слова є знаками існування концепту, тобто смислу, довкола якого організуються категорії [14, с. 318].

У «Короткому словнику когнітивних термінів» (1996) подано таке визначення концепту: «Термін, який служить для пояснення одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини, оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [13, с. 90].

Як зазначає Ю. Голобородько, «наукові праці, монографії, колективні роботи, статті, присвячені когнітології, представляють концепт як один із центральних ключових термінів в апараті когнітивної лінгвістики. <...> Намагання дати цілісний опис концепту пов'язане з проблемою розмежування цього терміна з такими як поняття, значення, лексичне значення, сема, денотат та ін., а також опису співвідношень концепту з такими поняттями як образ, символ, архетип, міфологема» [4, с. 29]. Аналізуючи різні джерела, науковець робить висновок про те, що «концепту може відповідати інформація про предметно-логічні зв'язки даної реалії з іншими, про асоціативні культурологічні зв'язки, які відновлюють мовні об'єднання між даною реалією та іншими; про істотні та неістотні іденти-

фікуючі ознаки» [4, с. 30].

З. Попова та Й. Стернін, узагальнивши значну кількість визначень концепту, дійшли висновку, що когнітивний концепт формується у свідомості особистості із: а) його безпосереднього чуттєвого досвіду – сприйняття світу органами чуття; б) предметної діяльності людини; в) розумових операцій з уже наявними в його свідомості концептами; г) мовного знання (концепт може бути повідомлений, пояснений людині в мовній формі); д) шляхом розуміння мовних одиниць [21, с. 48].

К. Зацепін й І. Саморуков, розглянувши історію категорії «концепт» починаючи від ідей П. Абеляра і спираючись на роботи як філософів, так і лінгвістів (Ф. Бодрийяра, Ю. Кристевої, Ж. Дельоза, Ф. Гваттарі, С. Аскольдова-Алексєєва, Ю. Лотмана, Ю. Степанова та ін.), дійшли висновку, що концепт – певна динамічна й неперервна у своєму становленні «сукупність суб'єктивних уявлень про дійсність, яка набуває цілісності у мові в контакті з діючими в культурному контексті смислоутворювальними системами втілення, розуміння й інтерпретації цих уявлень» [7].

Н. Шведова виділила в концепті «змістову сторону словесного знака, за якою стоїть поняття, що належить розумовій, духовній або життєво важливій матеріальній сфері існування людини, що вироблене і закріплене суспільним досвідом народу, має в його житті історичне коріння» [25, с. 603]. На її думку, це поняття повинне бути соціально й суб'єктивно осмисленим і через ступінь такого осмислення зіставлене з іншими поняттями, найближче з ним пов'язаними або навіть протилежними.

Наведемо також думку В. Карасика, який розрізняє концепти за сферами людської діяльності: «Концепти є первісними культурними утвореннями, які транслюються в різні сфери буття людини, зокрема у сфери переважно поняттєві (науку), переважно образного (мистецтво) і переважно діяльнісного (побут, життя) освоєння світу» [10, с. 6]. Разом із тим слід мати на увазі, що зміст концепту постійно насичується, а обсяг – збільшується за рахунок нових концептуальних характеристик. Тобто концепт збагачує свій зміст протягом тривалого часу відповідно до руху культури й людської свідомості.

Як характерну тенденцію сучасної гуманітарної науки Н. Володіна визначає «пошук смислових і загальнокультурних доміант, присутніх у мові, в різних сферах мистецтва, в літературі» [3, с. 3]. У зв'язку з цим дослідниця розглядає літературні константи, методологічні основи їх вивчення і висуває думку, що назву цим константам можна дати за аналогією до поняття, що вже закріпилося в ряді інших наук – філософії, когнітивній лінгвістиці, культурології й ін. Таким об'єднувальним терміном вона вважає концепт.

У сучасному літературознавстві термін «концепт» уживається переважно для конкретного аналізу художнього тексту, однак дослідники не завжди враховують специфіку його смислового навантаження. На думку Н. Володіної, визначити сутність концепту як літературознавчої категорії можна, «звернувшись до трактувань цього явища, наявних у сучасному науковому дискурсі» [3, с. 5] (що й було зроблено нами й викладено вище – І. Ф.). Дослідниця зазначає, що зважа-

ючи «на загальні характеристики концепту різними науковими дисциплінами, слід звернути увагу на кілька моментів: концепти виконують узагальнювальну чи заміну функцію, визначають суттєві ознаки, нерідко домінянти духовного, матеріального, соціального тощо життя суспільства і мають ментальний зміст» [там само]. Додамо, що визначальними також можна вважати й такі його ознаки: це основна одиниця свідомості; це впорядкована сукупність ментальних одиниць; це вмістилище культурного знання; це уособлення досвіду людини і її знань про світ. Названі особливості властиві й художнім, літературним концептам, «але набувають у них естетичної функції, тому вивчення таких концептів передбачає виявлення їхньої художньої природи з урахуванням тих смислів, які відкриті в концепті іншими галузями знань» [там само].

Ще С. Аскольдов-Алексеев визначав два різновиди концептів – пізнавальні й художні, підкресливши їхню єдність і водночас розмежувавши за певними ознаками [1, с. 274-275], що можна проілюструвати за допомогою таблиці 1:

Таблиця 1

Різновиди концептів за С. Аскольдовим-Алексеевим

<i>Пізнавальний концепт</i>	<i>Художній концепт</i>
1. Концепт суспільний	1. Концепт індивідуальний
2. Психологічно простий	2. Психологічно складний
3. Не домішуються почуття, бажання, взагалі щось ірраціональне	3. Це комплекс почуттів, бажань, ірраціонального
4. Стосується множинної предметності, ідеальної або реальної	4. Не завжди стосується множинної предметності
5. Неозначені можливості підпорядковані законам логіки або вимозі відповідності до реальної дійсності	5. Наявний зв'язок елементів, скерований на прагматику художньої асоціативності
6. Скерований на конкретні уявлення, що є складниками його логічного «родового» обсягу	6. Тяжіє до потенційних образів і скерований на них. Вільний від рамок логічного визначення
7. Виконує номінативну або дефінітивну функцію. Не має ніякої (або малу) внутрішньої спорідненості зі своїми внутрішніми смислами	7. Це символи, які мають внутрішній органічний зв'язок зі своїми значеннями

Однак остаточної межі між ними вчений не проводив, оскільки пізнавальні концепти можуть відображати елементи поетичного сприйняття дійсності, а художні – містити в собі логічно організовану інформацію. Таким чином, художній концепт визначається більшою індивідуальністю та психологічною складністю, а найсуттєвіша його ознака – здатність до художньої асоціативності – визначає естетичну цінність концепту в художній літературі.

На думку В. Зусмана, художні концепти мають діалогічну природу, бо свідомість, яка їх породжує (авторська), і свідомість, яка їх сприймає (читацька), у цьому аспекті є рівноцінними, тому кожне сприйняття концептів є варіантом їх

нового породження. Спираючись на ідеї С. Аскольдова-Алексєєва, учений робить висновок: «...створення і сприйняття концептів – двосторонній комунікативний процес. У ході комунікації творці і споживачі концептів постійно міняються місцями» [8, с. 13].

Цікавим видається погляд на сутність концепту письменника В. Шевчука, якого справедливо називають «сучасним класиком української новітньої літератури, творцем і дослідником літературного процесу в Україні» [18, с. 90]. Він вважає, що «концепт – поняття неоднозначне і як таке його й треба розглядати», і пропонує таке його розуміння: «Концепт – це складне абстрактне поняття, яке вживається при творенні художнього твору і яке стає інтелектуальним стрижнем, що з'єднує твір в єдину конструкцію, є його визначальною думкою, яка проходить через увесь твір у формі образних знаків, а водночас є побудником творення символів, метафор, з'єднуючи невідповідні поняття в несподіваному ракурсі і тим наповнюючи твір поглибленим змістом. Це свідоме оперування культурним спадком попередніх епох через використання загальноприйнятих, загальнолюдських національних смислів. Концепт вражає освіченого читача несподіваними порівняннями символів, витворюючи вишукану структуру, яка не раз заміняє сюжет» [18, с. 91]. На думку письменника, концепти належать до категорій загальнолюдських, при цьому все загальнолюдське є похідним від національного і не вищим за нього. Виходячи з цього, В. Шевчук визначає трирівневу побудову концепту: індивідуальне → національне → загальнолюдське, аргументуючи свою думку тим, що «обсяг поняття «національний» ширший від обсягу «загальнолюдське», і то через те, що загальнолюдське – це вибірки з більших площин, якими і є національне» [18, с. 91].

Таким чином, зважаючи на тезу З. Попової та Й. Стерніна про те, що концепт – «категорія розумова, неспостережна» [21, с. 9], та думку Л. Снігирьової про те, що «концепт є одиницею опису картини світу – ментальної одиниці, що містить мовні й культурні знання, уявлення, оцінки, <...> розглядається як ментальна одиниця, яка постійно змінюється» [23], можна пояснити складність у тлумаченні аналізованого терміна й відсутність єдиної загальноприйнятої дефініції того, що слід розуміти під концептом.

На жаль, в українських літературознавчих словниках і довідниках немає визначення терміна «концепт», як і в аналогічних зарубіжних виданнях (за винятком «Словаря литературоведческих терминов» (2002) К.А. Зацепіна та І.І. Самокурова). Узагальнивши значну кількість визначень концепту, можемо зробити висновок про суттєву відмінність художніх концептів як категорій загальнолюдських, які є ментальними одиницями опису картини світу.

Виходячи з цього й беручи до уваги різні аспекти інтерпретації аналізованого терміна, спробуємо визначити концепт як літературознавчу категорію: художній концепт – це втілена у стійких повторюваних образах і наділена культурно значущим змістом відкрита динамічна смислова структура, що може породжувати різні смисли і з часом нарошувати нові, має ментальну природу, відображаючи сутнісні ознаки дійсності та її сприйняття людиною певної доби, і є основою художньої картини світу письменника.

Отже, широко використовуючись у сучасних дослідженнях із філософії, логіки, психології, культурології і несучи на собі відбиток усіх цих інтерпретацій, категорія «концепт» у літературознавстві стрімко ввійшла в загальний ужиток і обумовила новий спектр досліджень, що дозволяють визначити своєрідність окремого твору письменника і його творчості в цілому, специфіку його світогляду й індивідуального стилю та сприяє виявленню закономірностей літературного процесу в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : [антология]. – М., 1997. – С. 267–279.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1440 с.
3. Володина Н. В. Концепты, универсалии, стереотипы в сфере литературоведения : монография / Н. В. Володина. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 256 с.
4. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту / К. Ю. Голобородько // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь, 2002. – № 32. – С. 27–30.
5. Демьянков В. З. Термин «концепт» как элемент терминологической культуры / В. З. Демьянков // Язык как материя смысла : сб. ст. в честь академика Н. Ю. Шведовой / отв. ред. М. В. Ляпон. – М., 2007. – С. 606–622.
6. Джеймс В. Принципы психологии [Электронный ресурс] / Вильям Джеймс. – Режим доступа : <http://www.peoples.ru/science/philosophy/wiliyamJames/>
7. Зацепин К. А. Эпистемологический статус концепта [Электронный ресурс] / К. А. Зацепин, И. И. Саморуков // Режим доступа : <http://www.ssu.samara.ru/~scriptum/status.doc>
8. Зусман В. Концепт в системе гуманитарного знания / В. Зусман // Вопросы литературы. – 2003. – № 2. – С. 13.
9. Кагановська О. М. Проблема інтерпретації текстових концептів у художньому прозаїчному творі / О. М. Кагановська // Мова і культура. – 2001. – Т. IV, вип. 3. – С. 114–121.
10. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке / В. И. Карасик // Языковая личность : культурные концепты : [сб. науч. тр.]. – Волгоград ; Архангельск : Перемена, 1996. – С. 3–16.
11. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – М. : Наука, 1975. – 720 с.
12. Краснобаева-Чорна Ж. Термінополе КОНЦЕПТ / Ж. Краснобаева-Чорна // Українська мова. – 2006. – № 3. – С. 67–79.
13. Краткий словарь когнитивных терминов / под общей ред. Е. С. Кубряковой. – М., 1996.
14. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в осознании мира : [монография] / Е. С. Кубрякова. – М. : Язык славянской культуры, 2004. – 555 с.
15. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 2002. – 709 с.
16. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Освобождение от догм. История русской литературы : состояние и пути изучения. – М., 1997.
17. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособ. / В. А. Маслова. – М. : Тетра Системс, 2004. – 256 с.
18. Монахова Т. Концепти «дім» і «дорога» у творах Валерія Шевчука : Коментар письменника / Т. Монахова // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – № 1. – С. 90–92.
19. Новейший философский словарь / сост. и гл. н. ред. А. А. Грицанов. – 3-е изд.,

испр. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с.

20. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / под ред. В. С. Степина. – М. : Мысль, 2001.

21. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 191 с.

22. Словник іншомовних слів / за ред. чл.-кор. АН УРСР О. С. Мельничука. – К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1974.

23. Снігірьова Л. М. Концепт чи поняття? [Електронний ресурс] / Л. М. Снігірьова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/ONG/Philologia/3_snigir_ova%2012.doc.htm

24. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследований / Ю. С. Степанов. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.

25. Шведова Н. Ю. Русский язык : Избранные работы / Н. Ю. Шведова. – М., 2005.

26. James W. The principles of psychology in two volumes / W. James – 1891. – V.1. L.

27. Sapir E. Language : An introduction to the study of speech / E. Sapir. – N.Y., 1921.

ИРИНА ФИСАК

КАТЕГОРИЯ «КОНЦЕПТ» В СОВРЕМЕННОМ НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ

В статье рассматривается концепт как многозначный термин, активно вошедший в научное обращение в последние десятилетия, и как один из ключевых в ряде современных наук, в том числе и литературоведения. Принимая во внимание различные аспекты интерпретации анализированного термина, автор выделяет художественные концепты, которые обуславливают новый спектр исследований, позволяющие определить особенности отдельного произведения писателя и его творчества в целом, специфику его мировоззрения и индивидуального стиля, а также способствуют выявлению закономерностей литературного процесса.

Ключевые слова: *концепт, дискурс, художественная литература, тема, идея, мотив, образ, идиостиль.*

IRYNA FISAK

THE CATEGORY «CONCEPT» IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

The article deals with the concept as a multivalued term, actively entered into scientific circulation in recent decades, and as a key in a number of modern sciences, including literary criticism. Taking into account the various aspects of the interpretation of the analyzed term, the author highlights the artistic concepts that lead to a new range of study to determine the features of the individual works of the writer and his creativity as a whole, the specifics of his outlook and personal style, as well as help to identify patterns of literary process.

Key words: *concept, discourse, literature, theme, idea, style, image, idiostyle.*

Одержано 4.06.2014 р.